

חגית רוזנבאום
לתגובות: Hagitr72@gmail.com

מוציאים את יוסף מהבור

23 שנה אחרי נטישתו של קבר יוסף בידי צה"ל תחת אש הפורעים הפלשתינים, התאחדו השבוע שרים בכירים וח"כים ממגוון סיעות הבית בקריאה לחדש את הנוכחות היהודית הקבועה במקום. במערכת הביטחון כבר מביעים נכונות לממש את הצעד, וכעת ממתינים במועצת שומרון לאור ירוק של הדרג המדיני בדרך להקמת הקריה היהודית בעיר שכם

→
"חשוב שנהיה שם, ולא באישון לילה". כניסת יהודים לתפילה בקבר יוסף

צילום: יעקב נאומי
פלאש 90

"כשהוציאו אותנו מהישיבה בקבר יוסף בערב ראש השנה תשס"א, נשבר ליבי", סיפר השבוע האב השכול הרב דוד בן נתן בכנסת. "אחרי כמה ימים הבנו שכבר לא נחזור לשם. בלב נשארו לנו, תלמידי הישיבה, רק געגועים. בלי שום ציור איך נחזור לשם.

"לפני תשעה חודשים שכלתי את בני הבכור שובאל בקרב גבורה בלבנון. נהייתי שבור ממשבר חדש, והלב משך אותי למצפה יוסף (נקודה בהר גריזים הצופה אל קבר יוסף בשכם - ח"ר). שם הגעגועים לשובאל וליוסף הצדיק התערבבו להם יחד. הייתי מגיע לשם הרבה לתפילות והתבודדות, ושאלתי את עצמי מה ה' רוצה מאיתנו, מה לנו ולצרה הזו. תוך כדי שהתפללתי שם, הרגשתי שאני שומע את יוסף צועק מן הבור. פתאום נהיה לי ברור: אנחנו צריכים לשמוע את הזעקה הזו, את תחנוני יוסף מן הבור. זה אפשרי. יש לנו את הזכות והחובה לעשות את זה".

עובדה מפתיעה, אולי אפילו מטלטלת בהקשר ההיסטורי, נחשפה בדבריו של בן נתן: "אחת מתמונות הניצחון של המלחמה הזו צריכה להיות החזרה לקבר יוסף. הנטישה הסופית של קבר יוסף הייתה בתאריך 7.10.2000, כאילו אומרים לנו בהשגחה פרטית שזה שורש הקלקול. שם התחיל תהליך ההפקרה הגדול, שבדיוק 23 שנה לאחר מכן - 7.10.2023 התפוצץ עלינו. שם היה שורש הקלקול, ושם צריך להיות שורש התיקון למה שקורה עכשיו. כשנחזור לשם אויבינו יבינו שאנחנו לא חוזרים על טעויות, ובידינו הדבר - צריך פשוט לבצע".

תוכנית אופרטיבית בתוך חודש

הנוכחות היהודית בקבר יוסף התחדשה בשנת 1982, עם הקמת ישיבת 'עוד יוסף חי' במתחם הקבר בידי קבוצת תלמידים, בהם תלמידי ישיבת 'מרכז הרב'. תחילה עמד בראש הישיבה הרב אליעזר איגרא, כיום דיין בבית הדין הגדול, ואחריו כיהן בתפקיד הרב יצחק גינזבורג. הסכמי אוסלו העבירו את העיר שכם לשליטת הרשות הפלשתינית (שטח A), אולם גם בהסכמים אלו נקבע במפורש כי קבר יוסף יהיה מובלעת בשליטה ביטחונית ישראלית, וכך נמשכה פעילותה של הישיבה במקום, ומבקרים ומתפללים יכלו להגיע אליו בקביעות.

בערב סוכות תשנ"ז החלו מהומות מנהרת הכותל, ובמקביל להן הותקף גם קבר יוסף בירי כבד של פלשתינים. בקרבות הקשים שהתנהלו במקום נהרגו שישה חיילים, ובמהלכם פורעים ערבים שרפו ובזזו את הישיבה ומתחם הקבר. ארבע שנים מאוחר יותר, בערב ראש השנה תשס"א, עם פרוץ האינתיפאדה השנייה, פונו היהודים מהמתחם בעקבות התרעות על כוונת ערביי שכם לתקוף את המקום. במתחם נותר כוח צבאי שנלחם בפורעים ערבים במשך שישה ימים, שבמהלכם דימם למוות החייל הפצוע מדחת יוסף, שהפלשתינים סירבו לאפשר לפנותו לטיפול רפואי. בח' בתשרי, 7.10.2000, נטש צה"ל סופית את המקום והנוכחות היהודית בו נקטעה.

בשנים שחלפו מאז פעלו גורמים שונים לשמירת הקשר עם ציונו של יוסף הצדיק: המועצה האזורית ומינהלת קבר יוסף מקיימות כמה פעמים בשנה כניסות ליליות לתפילות בציון, שאליהן נוהרים אלפים מכל רחבי הארץ. בהר גריזים הוקם אתר מצפה יוסף, שאליו מגיעים מתפללים כדי לצפות ממנו אל מתחם הקבר. בשבוע שעבר, לרגל הילולת יוסף הצדיק בא' בתמוז, גם נחנך במקום בית מדרש חדש ומתקן לכיבוד ושתייה למתפללים. ישיבת 'עוד יוסף חי' גלתה ליישוב יצהר, אולם ממתינה לרגע שבו יתקבל האישור המדיני והיא תוכל לשוב למקומה הראשון.

בחצי השנה האחרונה החלו גלגלי הכיסופים לנוע מהר וחזק יותר. חלומו של הרב דוד בן נתן, תושב רחלים וראש ישיבת 'פרי הארץ', שתואר בפתח הדברים, החל לקרום עור וגידים לכדי פעילות תודעתית ומעשית בעזרת ידידו, חבר הכנסת צבי סוכות, ובשיתוף פעולה עם ראש מועצת שומרון, יוסי דגן. כל אלה התאחדו למסע של התעוררות ציבורית, מדינית ורעיונית לחדש את הנוכחות היהודית בקבר יוסף, וכפי שאומר דגן בחצי חיוך: "אנחנו רק רוצים לממש את הסכמי אוסלו כלשונם".

עד כה התקיים כנס גדול של רבנים ותלמידי ישיבות בשומרון בקריאה לחזור לקבר יוסף, ופורסמה עצומה של רבנים וראשי מועצות התומכים במהלך. מדי יום שישי מתקיימת תפילת מנחה בכניסות השונות לעיר שכם בקריאה לשוב אליה, ועוד. חבר הכנסת סוכות מקדם את המערכה הפרלמנטרית, והשבוע (ג') קיים כנס מיוחד בכנסת בהשתתפות שרים, חברי קבינט, חברי כנסת, אישי ציבור ואנשי קבר יוסף, בקריאה להחזיר את הנוכחות היהודית למקום הקדוש.

בין המשתתפים בכנס היו חבר הקבינט המדיני־ביטחוני שר האוצר בצלאל סמוטריץ', חבר הקבינט השר זאב אלקין, השרה אורית סטרוק, שר הפנים משה ארבל, השר אופיר סופר, שר המורשת עמיחי אליהו, השר עמיחי שיקלי והשרה עידית סילמן. אליהם הצטרפו ונשאו דברים יושב ראש הכנסת אמיר אוחנה, יושב ראש ועדת החוץ והביטחון חבר הכנסת יולי אדלשטיין, וחברים נוספים ממגוון סיעות: הליכוד, ש"ס, הציונות הדתית, דגל התורה ונעם.

"אני חש שאנחנו קרובים לתהליך של חזרה לקבר יוסף, מדברים על זה כבר במשרד הביטחון, אנחנו כבר קרובים לתחרות הקרדיטים", דיווח שר האוצר וחבר הקבינט סמוטריץ'. שר הפנים משה ארבל קבל על המציאות בשטח: "איזו פעולה יותר גזענית מלמנוע מיהודים להתפלל במקום קדוש רק בגלל שהם יהודים? אנחנו לא פה רק בזכות הכוח, אלא בכוח הזכות. צריך שיהיה קו אוטובוס קבוע לקבר יוסף. זה מתבקש, זה הגיוני, זה לא חלום".

השר זאב אלקין הזכיר כי "בשנים האחרונות אנחנו מתקנים הרבה עוולות שצברנו מאז הסכמי אוסלו, וגם את זה צריך לתקן. הגיע הזמן שתהיה נוכחות קבועה שם, שכל יהודי שירצה לבקר בקבר יוסף, יוכל לבקר מתי שהוא ירצה". יושב ראש ועדת החוץ והביטחון, חבר הכנסת יולי אדלשטיין, הצהיר: "הגיע הזמן להבין שאיפה שאנחנו נמצאים, יש ביטחון. ואיפה שאנחנו לא, אין ביטחון. צריכה להיות נוכחות שלנו. המסלול צריך

הרב דוד בן נתן: "הנטישה הסופית של קבר יוסף היתה בתאריך 7.10.2000, כאילו אומרים לנו בהשגחה פרטית שזה שורש הקלקול. שם התחיל תהליך ההפקרה הגדול, שבדיוק 23 שנה לאחר מכן – 7.10.2023 התפוצץ עלינו. שם היה שורש הקלקול, ושם צריך להיות שורש התיקון למה שקורה עכשיו. כשנחזור לשם אויבינו יבינו שאנחנו לא חוזרים על טעויות, ובידינו הדבר – צריך פשוט לבצע"

קיימת נכונות מצד הצבא לקדם את המהלך. כנס להחזרת השליטה בקבר יוסף שנערך בכנסת, השבוע

צילום: דוברות

להיות בטוח ופתוח. חשוב שנהיה שם, ולא באישון לילה".

גם השרה סטרוק שיתפה בתחושה כי היא "לא מסוגלת לעלות על ההסעות לכניסות הליליות לקבר יוסף. אני רגילה להגיע למערת המכפלה באור יום, ברגל, בכל דרך ובכל זמן שאני רוצה", והסבירה שכך צריך להיות גם בקבר יוסף. "מטרתנו בדיבורים האלה היא להביא למעשים, לנוכחות בשטח".

ההיבט הביטחוני־לאומי של המהלך נסקר בדיון באמצעות חוות דעת מקיפה שהגישו קצינים בכירים במילואים מארגון 'הביטחוניסטים', בהם תת־אלוף במילואים הראל כנפו, שהיה מח"ט שומרון בשנות האינתיפאדה השנייה. הללו ממליצים חד־משמעית על השבת השליטה היהודית בקבר יוסף, הן מטעמי מורשת וחיזוק הנרטיב ההיסטורי על המקום, והן מטעמים אסטרטגיים של שליטה במרחב. הם ממליצים אף על התיישבות יהודית באזור, שתהווה לדבריהם מכפיל כוח ביטחוני שתומך את הפעילות הצבאית במרחב. עוד הם מציינים את יצירת המיגון והתשתית הנדרשת על מנת לאפשר הגעת מבקרים על הציר בבטחה. "קבר יוסף הינו נכס בעל חשיבות לאומית ומדינית לביטחון הלאומי של ישראל", הם כותבים. "ישראל נדרשת להפעלת מדיניות נחושה להבטחת הריבונות הישראלית באתר".

הדרך לחטופים עוברת בשכם

לישיבה זו קדם דיון בוועדת המשנה לענייני איו"ש, שבראשה עומד חבר הכנסת סוכות, שדנה במשמעויות הנובעות מהסכם אוסלו לגבי קבר יוסף. ראש מועצת שומרון, יוסי דגן, חשף בדיון פרוטוקול רשמי של צה"ל לאחר נטישת הקבר, שלפיו הנטישה הייתה זמנית וישנה התחייבות לשוב למקום. ההחלטה המעשית שקודמה בדיון הייתה הבטחה של נציג פיקוד המרכז בצה"ל להכין תוכנית שתציג את המשמעויות האופרטיביות להחזרת השליטה הביטחונית בקבר יוסף. חבר הכנסת סוכות אמר לנציג צה"ל כי מאחר שהפרוטוקול הרשמי של צה"ל קבע כי הנטישה זמנית, הרי שעל צה"ל להציג תוכנית למימוש ההחלטה המקורית של חזרת הנוכחות הצבאית לקבר יוסף. התוכנית, כך הבטיח נציג צה"ל לוועדה, צפויה להיות מוגשת בתוך ארבעה שבועות.

הגורמים העוסקים בחזרה לקבר יוסף מספרים ל'בשבע' על בכירים במערכת הביטחון שהנושא הועלה בפניהם, "והם התייחסו לכך באופן חיובי, אמרו שהם יכולים לעשות את זה", כך אומרים לנו. "למעשה נדרש כעת רק אישור של הדרג המדיני - ראש הממשלה ושר הביטחון, ומבחינת מערכת הביטחון המהלך יכול לצאת לפועל".

כדי להגביר את הלחץ הציבורי על מקבלי ההחלטות, התקיימה השבוע כאמור הישיבה המיוחדת בכנסת. "ההשתתפות הרחבה שראינו בכנס הזה", מספר יוסי דגן בהתפעלות, "מעידה שיש לדרישה הזאת מקום ציבורי רחב. אנחנו רק

> **ראש מועצת שומרון, יוסי דגן:** "מועצת שומרון מחכה לקבלת אישור מממשלת ישראל להקים מחדש את הישיבה בקבר יוסף, עם קריה יהודית במקום הקדוש הזה. אין שום סיבה הגיונית בעולם לא לאפשר את זה. הסכמי אוסלו קבעו שהמקום יישאר בשליטה ישראלית מלאה"

מחכים להוראה. בכנס השתתפו אנשי הישיבה ופעילים שכבר מוכנים לחזור בפועל. אנחנו נדרוש את זה מהממשלה, ונצליח להגיע גם ליעד הזה". דגן וגם חבר הכנסת סוכות, שמושכים בכמה חוטים לקידום הנושא, יודעים לספר כי גם גורמים אמריקניים אינם מתנגדים למהלך, וייתכן שהדברים אף יבשילו לכדי תמיכה.

דגן, אגב, אינו מסתפק בישיבה עם מספר תלמידים מוגבל שתשהה במתחם הקבר. "מועצת שומרון מחכה לקבלת אישור ממשלת ישראל להקים מחדש את הישיבה בקבר יוסף, עם קריה יהודית במקום הקדוש הזה. אין שום סיבה הגיונית בעולם לא לאפשר את זה. הסכמי אוסלו קבעו שהמקום יישאר בשליטה ישראלית מלאה". פרט לסיבה הערכית־רוחנית, דגן מצביע גם על הנחיצות הביטחונית במהלך: "היום כולם מבינים - כשאנחנו נסוגים יש טרור בכל הארץ. כשאנחנו נכנסים למקום - רואים מה קורה. שנים צעקתי לצאת לחומת מגן 2 בצפון השומרון. עכשיו צה"ל נכנס לג'נין וטולכרם, שהיו קיני טרור, בצורה יותר עמוקה מחומת מגן 1, וזה הביא שקט. גם החזרה לקבר יוסף, חזרת צה"ל לשכם, תביא שקט וביטחון. כשדגל ישראל יתנופף מעל המקום הקדוש הזה, כשיהודים יוכלו להתפלל וללמוד שם, זה יהיה הניצחון המבצעי והמוסרי על הטרור".

הרב בן נתן רואה את המשמעויות הרוחניות והלאומיות במהלך, בהקשר הרחב של המלחמה: "אנחנו מתמודדים למשל עם נושא החטופים. שכם הייתה המקום הראשון שבו שמעון ולוי הראו לנו את הדרך לחילוץ חטופים. לעומתם, כשיוסף היה בבור ואחיו לא שמעו בהתחננו אליהם - הבינו שעל כן באה עליהם הצרה הזאת. עשרת הרוגי מלכות גם הם תוצאה של מכירת יוסף. גם אנחנו הפקרנו את יוסף, וקיבלנו מאות הרוגי מלכות. הכול התחבר אצלי לזעקה פנימית לעסוק בעניין הזה. יש פה תרופה ברמה הלאומית, תהליך ההפקרה הגדול שהחל לפני 23 שנה התפוצץ עכשיו, וצריך לתקן אותו מהשורש".

גם את המחלוקות והקרעים הפנימיים, אומר הרב בן נתן, אפשר לרפא רק באמצעות כוחו של יוסף הצדיק. "כולנו הרגשנו על סף מלחמת אחים. יוסף הוא הסמל הגדול של האחווה - את אחיי אנוכי מבקש. הוא עומד מול כל המחלוקות ומבקש אחווה. להוציא את יוסף מהבור זה להוציא את נקודת האחווה של עם ישראל, וזו עוד נקודת תיקון חשובה".

שובאל הי"ד, הבן שנפל בלבנון, היה מהאדוקים והנלהבים לכניסות לציון יוסף הצדיק, והיה מגיע כמעט לכל כניסה לילית כזאת. הוא רצה מאוד שגם אביו יצטרף, אבל הוא - שזכה ללמוד בישיבה מתוך יישוב הדעת ובלי הגבלות של זמן ומקום, לא היה מסוגל להצטרף לנסיעות הללו, כגנבים בלילה. "עכשיו שנינו מתחברים יחד לעניין החזרה ליוסף, שהתעורר אצלי בזכותו, והוא היה מקושר אליו מאוד", מסכם הרב בן נתן. "אני בטוח שהנשמה שלו תשפיע מלמעלה ויוסף יחזור לעם ישראל, לידיים יהודיות". ■

מכון פוע"ה
פוריות ורפואה על־פי ההלכה

משולחנה של
ח"כ **מיכל וולדיגר**

לפני כשנה וחצי התקשרה אליי אלמנה צעירה וסיפרה שכשבעלה נהרג, קציני צה"ל הציעו לה ליטול את זרעו. היא הייתה כה עמוק בתוך היגון שלא יכלה לחשוב. היא התקשרה מיד לחברה והתייעצה איתה. הבהילו אותה, כך סיפרה, שאם היא לא תבקש, יוכלו הוריו של בעלה לבקש זאת ולהשתמש בזרעו לשם הולדה עם אישה עתידית שתשמש כאמו. "הייתי כל כך מבולבלת, כל כך אבודה". סיפרה והוסיפה "למזלי אמרתי בסוף לא, אבל חשוב לי לומר לך", כך אמרה, "שהפחד שמא יכול היה להיוולד פה ילד מבן זוגי שנפל, שיגדל בניתוק ממני ומבעלי, מזוויע".

פנייה נוספת הגיעה אליי ימים ספורים לאחר מכן. הפעם היו אלה הורים של חלל צה"ל, גם אליהם פנו קציני צה"ל בשעתם הקשה ביותר והיה להם כל כך קשה להחליט. נאמר להם שאין זמן ואפשר ליטול כעת או לעולם לא, והוסיפו שאת ההחלטה האם לעשות בזרע שימוש הם יכולים לקבל מאוחר יותר. הם השיבו בחיוב וכעת כשהם רוצים לעשות שימוש בזרע, הם נתקלים בחומה בצורה. "אז למה בכלל הכניסו אותנו לתוך הכאב הנורא הזה?", שאלו אותי.

שתי השיחות הללו מציגות חלק קטן מהמורכבות העצומה שמביא איתו הנושא. אין כאן פתרון אחד פשוט. יש כאן הרבה מאוד שאלות הלכתיות, אתיות, משפטיות ומוסריות. ניוול המת, נטילת זרע מנפטר ללא הסכמתו, הבאת ילד לעולם ללא הסכמה מפורשת מאביו, יתמות מלכתחילה ועוד.

הכאב של האלמנה, כאבם של ההורים השכולים, השאלות הקשות שצפו ועלו לא אפשרו לי להישאר אדישה וצללתי לתוך הנושא בכל כובד משקלי. הגעתי לכל דיוני הכנסת שעסקו בנושא, למדתי עליו במלוא המרץ. כולל התייעצויות מהשלבים הראשונים עם מכון פוע"ה, שאני מכירה את העשיה המבורכת והמקצועית שלהם מקרוב והם מיד נרתמו לסייע באופן הטוב ביותר ומאז המכון מלווה אותי לאורך כל הדרך. החלטתי להגיש הצעת חוק מתוקנת, אתית ומוסרית כלפי הנפטר ומשפחתו. ההצעה נכתבה בדיוק וברגישות המתבקשים לנושא מורכב זה לאחר שנפגשנו עם אנשי מקצוע, רופאים, פסיכולוגים, אלמנות, הורים, רבנים רבים ועוד.

לא מדובר בסיפור פרטי. אלא במאות רבות של מקרים עם משפחות שאבדו את יקירם. מדובר בחברה הישראלית כולה, בילדים עתידיים שיוולדו בלא שאביהם לידם.

בעזרת השם אני מקווה שנצליח לקדם את הצעת החוק שתביא סוף סוף בהירות, אחריות ומסגרת הלכתית, מוסרית ומעשית שתכבד את זכר הנופלים ואת בקשת החיים של משפחותיהם.

בינתיים, אני מזמינה אתכם ואת הציבור כולו לכנס מיוחד שייערך בנושא, שיתקיים בעז"ה בכנסת ביום חמישי, כ"א בתמוז (17.7), בין השעות 11:00-13:00.

בכנס יתקיים דיון מעמיק בסוגיה, דיון שאסור לוותר עליו. כולכם מוזמנים!

לפרטים באתר פוע"ה
https://puah.org.il
או בטלפון 02-6515050